Zagovaračka pozicija o primjeni Akta o digitalnim uslugama na Zapadnom Balkanu

U okviru zajedničkih aktivnosti na zagovaranju za efikasno usklađivanje zakonskih okvira zemalja Zapadnog Balkana sa nedavno usvojenim Aktom o digitalnim uslugama (Digital Services Act - DSA), organizacije iz regiona zauzele su jedinstven stav u pogledu usklađivanja sa ovim značajnim propisom. Ovaj zajednički stav se fokusira na prioritetnim intervencijama u procesu usklađivanja koje se baziraju na vladavini prava, zaštiti slobode medija i ljudskih prava svih građana i građanki u regionu. Fokusirajući se na ove ključne oblasti, cilj nam je podržati efikasnu implementaciju DSA, ali i osigurati da uvođenje regulacije digitalnih usluga ne ugrozi osnovne slobode u zemljama regiona.

Naš pristup i predložene intervencije se zasnivaju na godinama iskustva u oblasti regulacije medija i online platformi, kao i na nedavnim istraživanjima i preporukama koje proizilaze iz zajedničke studije koje smo pripremili na ovu temu. Pozivamo vas i da pogledate srodnu studiju koju su pripremile kolege iz Share Fondacije.

Prioritna područja za intervencije

1. "Crvene linije" u pristupu usklađivanju sa DSA

Za uspješnu implementaciju DSA na Zapadnom Balkanu, od suštinskog je značaja izbjeći pogrešna tumačenja i primjenu koja bi bila u suprotnosti sa temeljnim principima ovog propisa:

- **Upravljanje sadržajem, a ne njegova kontrola:** usklađivanje sa DSA se treba fokusirati na regulaciju procesa upravljanja sadržajem, i ne na direktnu regulaciju sadržaja poput govora mržnje, odnosno specifičnih aktera poput online medija. Ovakvim pristupom se štiti sloboda izražavanja i izbjegava cenzura.
- **Bez nacionalne regulacije veoma velikih online platformi i pretraživača:** U Evropskoj uniji je regulacija ovih aktera povjerena Evropskoj komisiji, umjesto pojedinačnim državama članicama. Preuzimanje odredbi DSA koje se odnose na ove aktere u nacionalna zakonodavstva bi moglo dovesti do fragmentiranog i neujednačenog regulatornog okruženja.
- **Zakonodavna namjera DSA je jasna**: fokus DSA nije na regulaciji sadržaja poput govora mržnje, ili regulaciji online medija, već na osiguravanju sigurnih, transparentnih i odgovornih procesa upravljanja sadržajem.

2. Model koji omogućava primjenu principa DSA

Kako bi se osigurala smislena i dosljedna usklađenost sa DSA u regionu, identifikovali smo nekoliko ključnih mjera koje je potrebno implementirati:

- **Pravni zastupnici/e platformi:** Online platforme koje posluju u regionu moraju imenovati pravne zastupnike/ce ili odrediti kontaktne tačke u svakoj od zemalja regiona kako bi se osigurala efikasna komunikacija i usklađenost sa lokalnim zakonima.
- **Zaštitne mjere protiv nezakonitog sadržaja**: DSA propisuje proceduralne mjere zaštite, kao što su jasni mehanizmi obavještavanja i djelovanja platformi, kao i pravni mehanizmi za postupanje u slučaju nezakonitog sadržaja, uz poštivanje prava korisnika/ca.
- **Pouzdani prijavitelji:** Dodjela statusa pouzdanog prijavitelja nezavisnim organizacijama će unaprijediti procese moderacije sadržaja i povećati odgovornost platformi, dok će u isto vrijeme spriječiti neprimjerene uticaje.
- **Pristup podacima za potrebe istraživanja:** Neometan pristup istraživača/ica podacima je od ključnog značaja za transparentnost i odgovornost u radu platformi, ali i preduslov za sprovođenje istraživanja u javnom interesu, na osnovu kojih će se donositi buduće regulatorne intervencije.
- **Nezavisna primjena i multisektorski pristup:** Nezavisno provođenje propisa kojim se uređuju digitalne usluge na način koji uključuje više aktera, uključujući civilno društvo, osigurat će usklađenost sa lokalnim kontekstom i potrebama, uz očuvanje osnovnih prava.
- **Nezavisni koordinator za digitalne usluge:** Institucionalna, politička i finansijska nezavisnost koordinatora za digitalne usluge je ključna za nepristrasno provođenje propisa kojim se uređuju digitalne usluge, očuvanje transparentnosti, odgovornosti i zaštitu osnovnih prava, uz sprečavanje sukoba interesa sa interesima države ili privatnih preduzeća.
- **Saradnja sa drugim koordinatorima za digitalne usluge**: Efikasna saradnja između nacionalnih koordinatora za digitalne usluge unutar regiona, ali i u okviru Evropskog odbora za digitalne usluge, sa Evropskom komisijom i koordinatorima iz država članica Evropske unije, ključna je za efikasnu prekograničnu primjenu.

3. Uključivanje organizacija civilnog društva

Prema okviru za implementaciju kojeg predviđa DSA, civilno društvo igra ključnu ulogu u primjeni ovog propisa, te je neophodno obezbijediti i aktivno uključivanje organizacija civilnog društva u sam proces usklađivanja:

- **Uspostavljanje i podrška radu koordinatora za digitalne usluge.** U istraživanju smo predložili tri modela koja ćemo dalje istražiti u budućnosti, uz konsultacije sa Evropskom komisijom.
- **Regionalna ekspertska mreža:** Kreiranje regionalne mreže eksperata/ica i saveznika/ica će omogućiti podršku u implementaciji DSA, platformu za zajedničko učenje i razmjenu znanja, te osigurati usklađenost zagovaračkih aktivnosti.

- **Podizanje svijesti među organizacijama civilnog društva:** Bitno je educirati zainteresovane strane iz zemalja regiona o principima DSA i njegovom uticaju na medijsko okruženje i pravni okvir, naročito s aspekta činjenice da DSA nije alat za regulaciju govora mržnje ili dezinformacija u online prostoru.

U svjetlu navedenog, pozivamo ključne aktere u zemljama Zapadnog Balkana, međunarodne organizacije, donatore, a posebno Evropsku komisiju da podrže ovaj zajednički okvir za upravljanje digitalnim uslugama u regionu. Uz pridržavanje "crvenih linija" i predloženih principa usklađivanja, region može iskoristiti DSA za stvaranje sigurnijeg i odgovornijeg digitalnog prostora. Aktivno uključivanje svih ključnih aktera, uključujući civilno društvo, te koordinisani zajednički napori širom regiona, dodatno će osigurati da se DSA implementira na način koji uvažava lokalne kontekste, kao i da se obezbijedi dosljedan i pravno ujednačen pristup usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa DSA u skladu sa vrijednostima Evropske unije.